

Jaarverslag 2009

Colofon

Publicatie

Kiesraad
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Contact

Secretariaat Kiesraad
T 070 426 6266
F 070 426 6489
E kiesraad@kiesraad.nl
www.kiesraad.nl

Bezoekadres

Herengracht 21
Den Haag

Den Haag, april 2010

ISBN/EAN: 978-90-78056-13-3

Niets uit dit jaarverslag mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder uitdrukkelijke vermelding van de bron.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
1 Inleiding	9
2 Taken en samenstelling	11
3 Ontwikkelingen	13
4 Organisatie en werkwijze	15
5 Adviezen	17
6 Verkiezingen	23
6.1 Algemeen	
6.2 Europese Parlementsverkiezing 4 juni 2009	
6.3 Gemeentelijke herindelingsverkiezingen 18 november 2009	
6.4 Waterschapsverkiezingen 2008	
6.5 Software voor verkiezingen	
6.6 Vervulling van tussentijdse vacatures	
7 Registratie van een aanduiding	27
7.1 Registratieverzoeken	
7.2 Schrapping van een geregistreerde aanduiding	
7.3 Publicatie geregistreerde aanduidingen met het oog op gemeenteraadsverkiezingen	
8 Rechtszaken	29
9 Communicatie	33
10 Internationale ontwikkelingen	35
11 Financiën	37

Voorwoord

Met dit jaarverslag van de Kiesraad over het jaar 2009 legt de Kiesraad verantwoording af over zijn werkzaamheden in het afgelopen jaar. Ook biedt de Raad hierdoor inzicht in zijn werkzaamheden aan een breder publiek.

Op 4 juni 2009 vond in Nederland de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement plaats. Bij deze verkiezing, die eens in de vijf jaar wordt gehouden, werd voor het eerst weer in heel Nederland met het rode potlood gestemd. Dit hing samen met de intrekking van de goedkeuring door de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) van het gebruik van stemmachines. Ook was het niet meer mogelijk om vanuit het buitenland via internet te stemmen.

De officiële uitslag voor Nederland van de verkiezing voor het Europees Parlement werd door de Kiesraad, in diens hoedanigheid van centraal stembureau, bekendgemaakt nadat ook andere landen in Europa hun stemgang hadden gemaakt. Dit was een week na de verkiezing, op donderdag 11 juni. Voor de uitslagberekening hebben gemeenten, hoofdstembureaus en het centraal stembureau gebruik gemaakt van software die door de Kiesraad is ontwikkeld. Deze software biedt ondersteuning bij de kandidaatstelling en de berekening en vaststelling van de uitslag.

In 2009 heeft de Kiesraad in totaal tien adviezen uitgebracht. Het enige spontane advies dat in 2009 werd uitgebracht, betrof een evaluatie door de Kiesraad van het verloop van de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement.

Daarnaast heeft de Kiesraad dit jaar twee adviezen uitgebracht op verzoek van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat (VenW). Deze adviezen hadden betrekking op de Waterschapswet c.q. het Waterschapsbesluit.

De onderwerpen van advies liepen zeer uiteen. Zo was er bijvoorbeeld een advies over de toedeling van een extra zetel voor Nederland in het Europees Parlement, een advies over een wijziging in het Kiesbesluit in verband met de invoering van stemmen met een stempas, alsook een advies over een aantal wijzigingen van de Kieswet met betrekking tot de verkiezing voor de leden van de Eerste Kamer. En bijvoorbeeld een advies verband houdende met de nieuwe staatsrechtelijke positie van de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

In hoofdstuk 5 is aangegeven wat er is gebeurd met de adviezen.

Op 30 november en 1 december organiseerde de Kiesraad, samen met het ministerie van BZK, het 6e congres voor "Electoral Management Bodies" (EMB-congres). Dit gebeurde op verzoek van de Raad van Europa en met name vanuit de "Venice Commission". Thema's die op dit congres aan de orde zijn gekomen: het informeren van de kiezer over verkiezingen, verhoging van de verkiezingsdeelname en ontzetting uit het kiesrecht.

Dit jaarverslag geeft een beeld van de activiteiten die de Kiesraad het afgelopen jaar heeft ondernomen op het brede terrein van verkiezingen en kiesrecht. Een terrein dat steeds meer in de belangstelling staat van kiezers en media - een terrein ook, dat zich voortdurend ontwikkelt. Het informeren van belanghebbenden en belangstellenden is een belangrijke taak van de Kiesraad. Op deze wijze blijft het verkiezingsproces inzichtelijk en transparantie is een belangrijke voorwaarde voor behoud van vertrouwen in verkiezingen.

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

1 Inleiding

In het Jaarverslag worden de belangrijkste onderwerpen van 2009 belicht. In de beschrijving is niet overal een strikte scheiding aangebracht tussen de adviesfunctie van de Kiesraad en de rol van de Kiesraad als centraal stembureau, omdat beide werkzaamheden raakvlakken over en weer hebben.

Ingevolge artikel 28 van de Kaderwet adviescolleges is dit Jaarverslag Kiesraad 2009 aangeboden aan de demissionaire minister van BZK, mr. dr. E.M.H. Hirsch Ballin. In verband met haar verantwoordelijkheid voor het kiesrecht en de verkiezingen is het jaarverslag ook aangeboden aan de staatssecretaris van BZK, mevrouw drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten. Voorts is het jaarverslag aangeboden aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer.

2 Taken en samenstelling

De Kieswet regelt in artikel A 1 de instelling van de Kiesraad. Artikel A 2 van de Kieswet bepaalt de taak en samenstelling van de Raad:

- 1 De Kiesraad heeft tot taak de regering en de beide kamers der Staten-Generaal van advies te dienen in uitvoeringstechnische aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen.
- 2 De Kiesraad treedt voorts op als centraal stembureau in de gevallen waarin de wet dat voorschrijft.
- 3 De Kiesraad bestaat uit zeven leden.

Naast de wettelijke taken van adviesorgaan en centraal stembureau vervult de Kiesraad een rol in de informatieverstrekking aan burgers, gemeenten, politieke partijen, de media en andere geïnteresseerden. Door de Raad van State wordt de Kiesraad in kieswettelijke gedingen met enige regelmaat om een reactie gevraagd. In andere onderdelen van dit verslag wordt nader op deze (tot dusver niet-wettelijk geregelde) kennis- en informatiefunctie van de Raad ingegaan.

Al enige tijd geleden is in een concept-wetsvoorstel Financiering Politieke Partijen het voornemen neergelegd om de taken betreffende subsidiëring van politieke partijen en het toezicht op de financiën van politieke partijen bij de Kiesraad onder te brengen. Over dit wetsvoorstel is op 13 maart 2006 en op 13 april 2006 door de Kiesraad geadviseerd. Op 9 december 2008 is op verzoek van de minister van BZK een nadere reactie uitgebracht. Het wetsvoorstel is nog niet bij de Tweede Kamer ingediend.

De samenstelling van de Kiesraad is in 2009 niet gewijzigd en was als volgt:

prof. mr. H.R.B.M. Kummeling, voorzitter;
G.J. Schutte, ondervoorzitter;
mw. mr. G.M.M. Blokdijk-Hauwert, lid;
R.T.B. Heemskerk, lid;
mw. prof. dr. M.H. Leyenaar, lid;
W.M.B. Stoker, lid;
mr. A.J. te Veldhuis, lid.

De heer Kummeling, mevrouw Leyenaar en de heer Te Veldhuis zijn bij Koninklijk Besluit van 5 juli 2008 met ingang van 1 januari 2009 voor vier jaren herbenoemd als voorzitter, respectievelijk leden, van de Kiesraad.

De heer Schutte is bij Koninklijk Besluit van 24 maart 2009 met ingang van 1 juli 2009 voor vier jaar herbenoemd als lid en ondervoorzitter.

De heer Heemskerk heeft per 1 januari 2010 afscheid genomen van de Kiesraad. In deze vacature is inmiddels voorzien in de persoon van mevrouw mr. drs. A.G. van Dijk.

Mw. mr. J. Schipper-Spanninga vervulde de functie van secretaris-directeur van de Kiesraad. Met ingang van 1 november heeft zij de Kiesraad verlaten; haar opvolger, mr. M. Bakker, werd per 1 februari 2010 benoemd. Tot die datum heeft mw. mr. R. Hoorweg, die plaatsvervangend secretaris-directeur is, haar taken waargenomen.

3 Ontwikkelingen

Na 2008, het jaar waarin een aantal belangrijke stelselwijzigingen op het terrein van verkiezingen zijn doorgevoerd, was 2009 het jaar waarin deze wijzigingen voor het eerst - bij de verkiezing voor de leden van het Europees Parlement - tot uitvoering kwamen. Zo werd er weer met potlood en papier gestemd en hadden Nederlandse ingezetenen op de Nederlandse Antillen en Aruba voor het eerst stemrecht, evenals degenen die wegens een geestelijke stoornis onder curatele zijn gesteld. In veruit de meeste gemeenten gold voor het eerst voor de kiezer een identificatieplicht bij het stemmen. Niet alle voorgenomen stelselwijzigingen die in 2008 op de agenda stonden, konden in 2009 worden gerealiseerd dan wel afgerond. In het verslag jaar zijn de volgende onderwerpen niet gerealiseerd: het wetsvoorstel Inrichting verkiezingsproces, het wetsvoorstel Financiering Politieke Partijen en het project uitplaatsing secretariaat Kiesraad (zie verder hoofdstuk 4).

Zoals gebruikelijk heeft de Kiesraad het verloop van de Europese Parlementsverkiezing uitgebreid geëvalueerd. Voor de evaluatie is gekeken naar alle processen-verbaal van stembureaus waarin bezwaren waren opgenomen dan wel waaruit bleek dat er een schorsing van de zitting heeft plaatsgevonden. Minstens zo belangrijk waren de ervaringen uit de praktijk bij gemeenten. Een en ander heeft geleid tot een zogenaamd spontaan advies waarin de Kiesraad aandacht vroeg voor het wettelijk regelen van een aantal zaken die voor de uitvoeringspraktijk van belang waren gebleken. De staatssecretaris van BZK liet de Tweede Kamer weten dat er geen heroverweging van het elektronisch stemmen zou plaatsvinden: 'een nieuwe introductie van elektronisch stemmen en/of tellen kan pas aan de orde zijn als daarvoor eisen zijn geformuleerd die vervolgens in regelgeving zijn verankerd'. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) en de Kiesraad spraken zich, met het oog op de extra belasting die het handmatig tellen van de stem met zich meebracht, uit voor een vervroegde sluiting van de stembureaus. Desondanks besloot het kabinet de sluitingstijd niet te vervroegen: voor het kabinet weegt zwaar dat de kiezer zoveel mogelijk in de gelegenheid is zijn stem uit te brengen.

Naast de Europese Parlementsverkiezing zelf speelde de vraag volgens welke systematiek een toekomstige 26e zetel voor Nederland in het Europees Parlement zou moeten worden toegekend.

De Kiesraad heeft tien adviezen uitgebracht. In meerdere adviezen stonden de modellen op grond van de Kieswet en het Kiesbesluit centraal. Deze modellen zijn van groot belang voor de organisatie van verkiezingen. Te denken valt aan verschillende processen-verbaal, de oproepingskaart en de stempas. Met name model N 10-1, het proces-verbaal dat 's avonds op de dag van stemming door het stembureau wordt ingevuld, is, naar aanleiding van de ervaringen bij de Europese Parlementsverkiezing, ingrijpend gewijzigd en vereenvoudigd. Andere adviezen die hier genoemd kunnen worden zijn die over wijzigingen in het stelsel van Eerste Kamerverkiezing en de introductie van het 'envelop'-poststemmen bij waterschapsverkiezingen. In hoofdstuk 5 van dit jaarverslag zijn de adviezen beschreven en is tevens aangegeven wat er met de adviezen is gebeurd.

Nadat de staatssecretaris van BZK in 2008 eisen heeft geformuleerd voor software die wordt gebruikt voor het berekenen van de uitslag en na het hebben doorlopen van een (openbare) Europese aanbestedingsprocedure, is met het oog op de Europese Parlementsverkiezing, eind 2008 gestart met het ontwikkelen en vervolgens testen van Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV). Conform een van de eisen van de staatssecretaris heeft een onafhankelijke instantie, te weten de Software Improvement Group (SIG) te Amsterdam, de software getoetst. De conclusie luidt dat de programma's voldoen aan de eisen en dat de software bovengemiddeld goed scoort op belangrijke kwaliteitseisen. De rapporten zijn aangeboden aan de staatssecretaris van BZK die ze vervolgens aan de Tweede Kamer heeft aangeboden.

Tot slot kan hier worden genoemd dat in toenemende mate een beroep op de Kiesraad is gedaan met vragen over verkiezingen en het kiesrecht. Veel vragen van burgers, gemeenten, provincies, politieke partijen en niet te vergeten de pers kwamen binnen bij het Informatiepunt Verkiezingen. Hiernaast is in het belang van informatieverstrekking gezorgd voor een actuele website die steeds vaker wordt bezocht (www.kiesraad.nl).

Het delen van informatie, kennis en ervaringen vond verder plaats tijdens een aantal nationale en internationale bijeenkomsten en congressen (zie hiervoor hoofdstuk 4).

4 Organisatie en werkwijze

Secretariaat van de Kiesraad

Het secretariaat van de Kiesraad bestaat uit twaalf formatieplaatsen vaste bezetting, met de mogelijkheid van opschaling in tijden van verkiezingen. Opschaling was in 2009 aan de orde in verband met het Informatiepunt Verkiezingen en het project OSV. Het secretariaat is beheersmatig onderdeel van het ministerie van BZK; de medewerkers zijn formeel in dienst van het ministerie, maar zijn alleen verantwoording verschuldigd aan de Kiesraad.

Project uitplaatsing

Dit project is in 2008 gestart. Door het secretariaat van de Kiesraad uit het kerndepartement te plaatsen, wordt invulling gegeven aan de wens van de Kiesraad en het ministerie van BZK om de autonome positie van de Kiesraad ook in de uitvoering van zijn beheerstaak beter zichtbaar te maken. Na een verkenning van verschillende vormen van uitplaatsing, is in 2009 besloten de consequenties van de voorkeursoptie van het ministerie, te weten toekenning van eigen rechtspersoonlijkheid aan de Kiesraad, nader te onderzoeken en uit te werken. Een en ander zal worden gerealiseerd in een Wet op de Kiesraad. Er is een projectstructuur ingericht met een stuurgroep, begeleidingscommissie en diverse werkgroepen. Voor de zomer van 2010 wordt duidelijkheid over de consequenties verwacht.

Wetenschappelijke Raad van Advies

De Kiesraad heeft in 2008 een Wetenschappelijke Raad van Advies ingesteld. De taak van de Raad is: adviseren ten aanzien van het onderzoeksprogramma en de publicaties van de Kiesraad. De Raad wordt voorgezeten door prof. dr. W.J.M. Voermans, hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden. Leden zijn: de politicoloog dr. H. van der Kolk, verbonden aan de vakgroep Politicologie en Onderzoeksmethoden van de Universiteit Twente, en dr. J.C.F.J. Merriënboer, medewerker Centrum voor Parlementaire Geschiedenis (als opvolger van historicus dr. J. Loots). Secretaris is dr. R. de Jong, onderzoeker bij het secretariaat van de Kiesraad.

De Wetenschappelijke Raad van Advies is in 2009 eenmaal bijeengekomen. Bij deze gelegenheid zijn de volgende projecten besproken: het manuscript voor een nieuwe uitgave in het kader van de Kiesraadreeks over internationale electorale standaarden en het Nederlandse verkiezingsproces, en de geplande uitgave van een Verkiezingsatlas.

Vergaderingen

De Kiesraad kwam in 2009 zestien maal plenair bijeen. Daarnaast waren er ook overleggen in kleiner verband.

Externe contacten

De Kiesraad en zijn secretariaat onderhouden diverse externe contacten. Overleg op periodieke basis vindt plaats met de staatssecretaris van BZK, het ministerie van BZK, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken. Tevens was er in 2009 - naast het regelmatige contact tussen griffie en secretariaat - overleg met de Vaste Commissie voor BZK van de Tweede Kamer. De Kiesraad heeft daarnaast uiteraard op reguliere basis contact met de Commissie voor onderzoek van de Geloofsbrieven van de Tweede Kamer.

Speciaal voor de gemeentelijke contactpersonen van de hoofdstembureaus heeft de Kiesraad twee bijeenkomsten georganiseerd in 2009. Aan de orde kwamen de laatste ontwikkelingen rondom verkiezingen en het gebruik van OSV. Deze bijeenkomsten werden door de deelnemers goed

gewaardeerd. Voor de adviestaak van de Kiesraad is het van groot belang om op deze wijze inzicht te krijgen in zaken uit de praktijk.

De Kiesraad heeft in 2009 ook internationale contacten aangehaald, met internationale zusterorganisaties alsook met instituties als de Raad van Europa, de Europese Unie, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en the International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA). Deze contacten vonden met name plaats in het kader van internationale congressen.

5 Adviezen

Op grond van de Kieswet adviseert de Kiesraad de regering en beide kamers der Staten-Generaal in uitvoeringstechnische aangelegenheden op het terrein van het kiesrecht en verkiezingen. De Kiesraad kan een advies uitbrengen op verzoek, maar kan ook ongevraagd advies uitbrengen, een spontaan advies. In het verslagjaar 2009 heeft de Kiesraad, als gezegd, in totaal tien adviezen uitgebracht, waarvan negen op verzoek. Het merendeel daarvan, zeven, was geadresseerd aan de staatssecretaris van BZK. Ook het enige spontane advies dat in 2009 werd uitgebracht, waarin de Kiesraad het verloop van de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement heeft geëvalueerd, was aan haar gericht. Daarnaast heeft de Kiesraad dit jaar twee adviezen uitgebracht op verzoek van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat (VenW). Deze adviezen hadden betrekking op de Waterschapswet, c.q. het Waterschapsbesluit. Naast de adviezen, zou de Raad in dit hoofdstuk drie brieven willen vermelden.

Hieronder worden per advies de belangrijkste punten beschreven. Ook wordt aangegeven wat er met de adviezen is gedaan.

Advies van 12 maart 2009 over de wijziging Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006 en gewijzigde modellen

De Kiesraad heeft advies uitgebracht over de voorgestelde wijziging inzake de Tijdelijke experimentenregeling Kiezen op Afstand 2006. Deze wijziging heeft te maken met het schrappen van het stemmen via internet dan wel behulp van een stemmachine, de invoering van de identificatieplicht, en het apart registreren en tellen van blanco uitgebrachte stemmen. Ook heeft de Kiesraad geadviseerd over de voorgestelde wijziging van het model van de oproepingskaart en de stempas. De Kiesraad liet in dit advies weten met instemming te hebben kennisgenomen van de gewijzigde, en vereenvoudigde, modellen voor oproepingskaart en stempas. Daarnaast plaatste de Raad enkele aanvullende opmerkingen over de voorgestelde modellen. Bij de indiening van het wetsvoorstel zijn deze in grote lijnen overgenomen.

Adviezen van 19 maart 2009 en 17 september 2009 over de toedeling van een extra zetel voor Nederland in het Europees Parlement

Op verzoek van de staatssecretaris van BZK heeft de Kiesraad op 19 maart 2009 een (eerste) advies uitgebracht over de toedeling van een extra (26^e) zetel voor Nederland in het Europees Parlement, die, op grond van afspraken in Europees verband, indien het Verdrag van Lissabon in werking zou treden, gedurende de komende zittingsperiode van het Europees Parlement aan Nederland zou kunnen toevallen.

De Kiesraad adviseerde om deze mogelijke extra zetel toe te wijzen als ware het een restzetel. De Raad gaf daarbij in overweging om een nuancering aan te brengen door te regelen dat voor deze extra zetel ook die partijen in aanmerking zouden kunnen komen die bij de verkiezing ten minste 75 % van de kiesdeler hebben behaald. Daarnaast deed de Kiesraad aanbevelingen op hoofdlijnen voor de opzet van dit wetsvoorstel. De staatssecretaris nam de suggestie om de 26^e zetel te behandelen als een restzetel over, zonder de hiervoor genoemde nuancering.

In een adviesaanvraag van 17 augustus 2009 verzocht de staatssecretaris van BZK de Kiesraad nogmaals om advies uit te brengen betreffende het wetsvoorstel tot regeling van de toewijzing van een extra zetel voor Nederland in het Europees Parlement.

De Kiesraad liet de staatssecretaris op 17 september 2009 weten met instemming kennis te nemen van het thans voorgelegde wetsvoorstel en het voorgestelde model, die een goede basis boden om deze unieke situatie van het toevallen van een extra zetel het hoofd te bieden.

Daarnaast liet de Raad weten geen enkele behoefte te hebben om de discussie over het wel of niet opnemen van de hierboven beschreven 75%-regel te heropenen. Wel vroeg de Raad de staatssecretaris om haar keuze om de vorengenoemde nuancering van de Kiesraad niet te volgen, in de memorie van toelichting alsnog te onderbouwen. Hierover is in de memorie van toelichting¹ vervolgens aangetekend

1 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 32 226, nr. 3.

dat de reden hiervoor is dat het kabinet het wenselijk vindt dat de extra zetel alleen kan toevallen aan de partijen die bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement minimaal een zetel hebben gehaald.

Advies van 15 juli 2009 over wijzigingen verkiezing Eerste Kamer

De Kiesraad heeft, op verzoek van de staatssecretaris van BZK, een advies uitgebracht over enkele wijzigingen van de Kieswet met betrekking tot de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. Deze voorgenomen wijzigingen betreffen in het bijzonder: verhoging van de voorkeurdrempel, vervroeging van de dag van kandidaatstelling in verband met het aangaan van lijstencombinaties, en het tijdstip van stemming.

In het wetsvoorstel, zoals dat ter advisering aan de Kiesraad was voorgelegd, was het tijdstip van kandidaatstelling en daaraan gekoppeld het aangaan van lijstencombinaties voor de Eerste Kamerverkiezing vervroegd tot een tijdstip vóór de verkiezing van provinciale staten. Hierdoor zou de kiezer bij de provinciale statenverkiezing weten of, en zo ja welke, partijen bij de daaropvolgende Eerste Kamerverkiezing een lijstencombinatie aangaan en zou hij dit eventueel kunnen laten meewegen in zijn stemkeuze. Daarnaast - en daar hechtte de Kiesraad meer waarde aan - bestond bij de voorgestelde wijziging voor partijen niet meer de mogelijkheid om de keuze voor een lijstencombinatie alleen op strategische gronden (restzetels) te maken.

De Kiesraad zag in de voorgestelde wijziging bezwaren en opperde daarom twee alternatieven. De regering gaf, zo blijkt uit de memorie van toelichting², de voorkeur aan het tweede alternatief, dat de mogelijkheid betrof om de huidige periode van kandidaatstelling te handhaven, maar alleen lijstencombinaties toe te staan die bij de provinciale statenverkiezingen in meer dan de helft van de kieskringen zijn aangegaan.

Inmiddels heeft de Kiesraad bij brief van 2 februari 2010 nogmaals een adviesaanvraag van de staatssecretaris van BZK betreffende dit onderwerp ontvangen waarin een nieuwe mogelijkheid wordt voorgesteld, namelijk om verbindingen van kandidatenlijsten te baseren op een verbinding die is aangegaan tussen politieke groeperingen.³ In het advies van 18 maart 2010⁴ stelt de Raad een eenvoudiger alternatief voor, te weten dat politieke partijen een verklaring tot aangaan van een lijstencombinatie bij het centraal stembureau dienen in te leveren vóór de dag van stemming voor provinciale staten, waarover dan eerst na die provinciale statenverkiezing zou worden besloten. Hierdoor zal het voor partijen niet mogelijk zijn om, zoals thans, na bekendwording van de uitslag van de provinciale statenverkiezing uit te rekenen of, en in hoeverre, het aangaan van een lijstencombinatie voor de Eerste Kamerverkiezing zinvol kan zijn, terwijl voorts nauwer wordt aangesloten bij de systematiek van de huidige Kieswet.

Ten aanzien van de voorkeurdrempel en het vastleggen van het tijdstip van de verkiezing sloot het advies van de Kiesraad van 15 juli 2009 aan bij zijn eerdere adviezen, om het tijdstip van de verkiezingen in de wet vast te leggen⁵, en om tot een verhoging van de voorkeurdrempel voor Eerste Kamerverkiezingen van 50 naar 100%⁶ te komen.

Verder vroeg de Kiesraad aandacht voor een aantal andere adviezen dat hij eerder heeft uitgebracht met betrekking tot de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer en beval hij aan deze adviezen alsnog in het wetsvoorstel te verwerken. De regering merkte naar aanleiding hiervan in de memorie van toelichting op dat zij geen principiële bezwaren heeft tegen de door de Kiesraad voorgestelde aanpassingen. Omdat het verwerken van deze aanpassingen de nodige tijd zou kosten en nader overleg met de Kiesraad zou vergen over de precieze formuleringen, achtte de regering het, gelet op de wens van de Eerste Kamer dat onderhavig wetsvoorstel nog voor de komende Eerste Kamerverkiezing in werking zou zijn getreden, niet opportuun om de overige door de Kiesraad voorgestelde aanpassingen nu in het wetsvoorstel op te nemen.

2 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 32 191, nr. 3.

3 Conform de voorkeur van de Vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis der Koningin uit de Eerste Kamer.

4 Zie het advies van de Kiesraad van 18 maart 2010, te vinden via www.kiesraad.nl.

5 Zie het advies van de Kiesraad van 10 november 2003, te vinden via www.kiesraad.nl.

6 Zie het advies van de Kiesraad van 21 september 2005, te vinden via www.kiesraad.nl.

Advies van 27 augustus 2009 over aanpassing van de Waterschapswet in verband met het houden van waterschapsverkiezingen na het instellen van een waterschap

De Kiesraad heeft, op verzoek van de staatssecretaris van VenW, een advies uitgebracht met betrekking tot de aanpassing van de Waterschapswet in verband met het houden van waterschapsverkiezingen na het instellen van een nieuw waterschap na een fusie. De Kiesraad onderschreef het doel van het wetsvoorstel om gevallen te voorkomen waarin kort na de verkiezingen in verband met de instelling van een nieuw waterschap tevens de vierjaarlijkse verkiezingen moeten worden gehouden.

Het wetsvoorstel⁷ werd op 23 december 2009 ingediend bij de Tweede Kamer. Uit de memorie van toelichting komt naar voren dat de in het advies gedane suggestie om de samenloop van een maximale verlenging van de zittingsduur met twee jaren in combinatie met het overslaan van de verkiezingen, waardoor de zittingsduur tweemaal achtereens zes jaar bedraagt, wettelijk uit te sluiten, niet over te nemen. Naar aanleiding van vragen van de Vaste Commissie voor VenW gaf de staatssecretaris aan deze uitsluiting niet over te nemen omdat een dergelijke samenloop zich naar verwachting slechts bij hoge uitzondering zal voordoen.⁸

Advies van 22 september 2009 over wijziging van het Kiesbesluit in verband met de invoering van het stemmen met een stempas

De Kiesraad heeft op verzoek van de staatssecretaris van BZK geadviseerd over een wijziging in het Kiesbesluit. Het advies hield verband met de invoering van het stemmen met een stempas in een stembureau naar keuze binnen de eigen gemeente.

De opmerkingen van de Kiesraad zijn in hoofdlijnen overgenomen. Niet is gevolgd de suggestie van de Kiesraad over de adresvermelding van kandidaten op de kandidatenlijsten. De Kiesraad merkte hierover op dat dit, omdat in deze gewijzigde regeling geen onderscheid wordt gemaakt tussen bedreigde kandidaten en kandidaten bij wie dit niet het geval is, naar het oordeel van de Kiesraad geen wenselijke oplossing bood voor de bestaande problematiek rond adresvermelding. De gewijzigde bepaling zou het mogelijk maken dat kandidaten ervoor kunnen kiezen hun adres op de kandidatenlijst achterwege te laten. Hierdoor komt de herkenbaarheid en bereikbaarheid van kandidaten in het gedrang en dit staat op gespannen voet met de openbare rol die kandidaten vervullen, aldus de Kiesraad.

Advies van 29 oktober 2009 over wijziging van het Kiesbesluit inzake de BES-eilanden

Op verzoek van de staatssecretaris van BZK heeft de Kiesraad een advies uitgebracht over een voorstel tot wijziging van het Kiesbesluit inzake de BES-eilanden. Dit voorstel houdt verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba en volgt op een eerdere wijziging van de Kieswet in verband met dezelfde nieuwe staatsrechtelijke positie. Hierover adviseerde de Kiesraad al eerder.⁹

De voorgestelde wijzigingen in het Kiesbesluit richten zich vooral op uitvoeringstechnische consequenties van de wijzigingen in de wet. De Kiesraad heeft deze wijzigingen kritisch tegen het licht gehouden, en had op slechts één - ondergeschikt - punt commentaar.

Advies van 30 oktober 2009 over wijziging van de Modellenregeling Kieswet Kiesbesluit

Na een verzoek van de staatssecretaris van BZK heeft de Kiesraad advies uitgebracht over een voorstel tot wijziging van de modellenregeling Kieswet en Kiesbesluit. Deze wijziging is nodig vanwege de invoering van het stemmen in een stembureau naar eigen keuze binnen de gemeente. Een belangrijk model dat is gewijzigd betreft tekst en vormgeving van het proces-verbaal voor de stembureaus (N 10-1). De Kiesraad heeft in zijn advies enkele kanttekeningen geplaatst, waarvan de belangrijkste betrekking heeft op de hiervoor ook al genoemde de adresvermelding van kandidaten op de kandidatenlijst. Met uitzondering van dit punt heeft de staatssecretaris de belangrijkste suggesties van de Kiesraad overgenomen.

7 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 32 273, nr. 2.

8 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 32 273, nr. 6.

9 Zie het advies van 23 oktober 2008, te vinden op www.kiesraad.nl.

Advies van 7 december 2009 naar aanleiding van de evaluatie van de verkiezing van de leden van het Europees Parlement 2009

De Kiesraad heeft het verloop van de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan is een spontaan advies uitgebracht aan de staatssecretaris van BZK.

De Kiesraad heeft in dit advies ten aanzien van verschillende onderwerpen aanbevelingen gedaan. Dit betreft onder meer aanpassingen met betrekking tot de kandidaatstelling en kandidatenlijsten, het verzoek om het gebruik van OSV wettelijk te verankeren, nadere afspraken te maken over de rol van een onafhankelijke testinstantie en het verzoek om in de Kieswet vast te leggen gedurende welke termijn stembescheiden bewaard dienen te blijven.

Inmiddels heeft de staatssecretaris van BZK in een brief aan de Tweede Kamer¹⁰ laten weten dat zij terughoudend is om een aantal van de geschetste punten op te volgen, omdat de wet- en regelgeving met betrekking tot verkiezingen al zeer gedetailleerd is. Het gaat om zaken als een wettelijke grondslag voor correcties op de kandidatenlijst, die ambtshalve worden aangebracht, het plaatsen van een gemeentestempel op ondersteuningsverklaringen en het aanpassen van het proces-verbaal in verband met de teruggave van waarborgsommen.¹¹ Gelet op het belang voor de uitvoeringspraktijk van deze kwesties betreurt de Kiesraad deze stellingname.

Advies van 18 december 2009 over wijziging van het Waterschapsbesluit ter aanpassing van de voorziening voor het briefstemmen.

De staatssecretaris van VenW vroeg de Kiesraad te adviseren over een wijziging van de Waterschapswet waarmee het 'envelop in envelop'-poststemmen wordt geïntroduceerd bij waterschapsverkiezingen. Samengevat adviseerde de Kiesraad om bij de waterschapsverkiezingen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de bepalingen van de Kieswet en ook dat het wenselijk is regels zoveel mogelijk op wettelijk niveau op te nemen. Verder heeft de Raad een aantal vragen gesteld ten aanzien van de praktische uitvoering van de ingestelde regeling. De staatssecretaris heeft tijdens een Algemeen Overleg in de Tweede Kamer aangegeven vóór de zomer van 2010 met een voorstel te komen over een andere vormgeving van de waterschapsverkiezingen.¹² Onlangs heeft een uitgebreide consultatieronde plaatsgevonden waarin verschillende organisaties en instanties is gevraagd naar hun mening over een nieuwe inrichting van waterschapsverkiezingen. De Kiesraad is niet geconsulteerd.

Brieven 2009

Naast de hiervoor genoemde adviezen, wil de Kiesraad de volgende drie brieven hier expliciet vermelden. De brieven zijn gestuurd aan respectievelijk de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) - over het samenvallen van vakantie en verkiezingen - aan de staatssecretaris van BZK (met als onderwerp eisen verkiezingssoftware en organisatie gemeenteraadsverkiezingen), alsook aan de minister van BZK (met een verzoek om informatie betreffende regelgeving omtrent uitsluiting van het kiesrecht).

In de brief aan de staatssecretaris van OCW van 17 juli 2009, wees de Kiesraad op het risico van een samenvallen van een vakantie met verkiezingen. De Kiesraad betoogde dat het om meerdere redenen niet wenselijk is om een stemming te houden in een schoolvakantie, onder meer vanwege de gevolgen voor de opkomst. Daarnaast legt dit een zware belasting op de gemeente die de stemming zal moeten voorbereiden. De kans van het samenvallen van een vakantie met verkiezingen bestaat, wanneer de overheid geen adviesdata voorstelt en de scholen met verkiezingen geen rekening houden. De Kiesraad verzocht de staatssecretaris om een heroverweging van haar voorgenomen beleid. In reactie op deze brief gaf de staatssecretaris aan de zorg van de Kiesraad over te zullen brengen aan het ambtelijk overleg in aanloop naar de Nieuwe Regeling Spreiding Zomervakanties 2012 - 2014.

10 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 31 142, nr. 18.

11 Dit laatste is ingegeven naar aanleiding van een uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, ABRvS 11 februari 2009, nr. 200804861/1 (Verlinden/Kiesraad).

12 Kamerstukken II, 2009 - 2010, 31 986, nr. 3.

In de brief aan de staatssecretaris van BZK van 28 augustus 2009 maakte de Raad een aantal opmerkingen over de eisen die de staatssecretaris in 2008 heeft geformuleerd voor software die wordt gebruikt bij de berekening en vaststelling van de uitslag van de verkiezingen die vallen onder de werking van de Kieswet. In deze brief werd ook aandacht gevraagd voor een aantal zaken met betrekking tot de organisatie van de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen. Het betrof hier met name de openingstijden van de stembureaus en het invullen van het proces-verbaal (N 10-1). De staatssecretaris van BZK heeft laten weten dat in het wetsvoorstel Inrichting verkiezingsproces een wettelijke basis zal worden gelegd om deze eisen in de regelgeving te verankeren. Verder zijn de openingstijden van een stembureau ongewijzigd gebleven en is het model proces-verbaal N 10-1 aanzienlijk vereenvoudigd, mede op grond van het advies van de Kiesraad.¹³

In een brief aan de minister van BZK van 18 december 2009 ten slotte vroeg de Kiesraad aandacht voor delicten die uitsluiting van het Kiesrecht met zich mee kunnen brengen, en de wijze waarop deze delicten strafbaar kunnen worden gesteld. De Kiesraad had al eerder geadviseerd om te komen tot een andere opzet van het grondwettelijk stelsel om tot kiesrechtuitsluiting over te gaan. Uit de memorie van toelichting bij de conceptversie van de wet Inrichting verkiezingsproces bleek, dat deze beide onderwerpen zouden kunnen worden meegenomen door de Staatscommissie die de herziening van de Grondwet tot opdracht zou krijgen. Inmiddels is de Staatscommissie Grondwet geïnstalleerd. Het is de Kiesraad opgevallen dat in de opdrachtverlening aan deze commissie de hiervoor genoemde onderwerpen niet zijn opgenomen. De Kiesraad nam dan ook de vrijheid de minister te vragen waar deze twee punten, nu deze niet zijn opgenomen in de opdrachtverlening aan de Staatscommissie Grondwet, thans zijn belegd. Voorts verzocht de Raad aan de minister hierover geïnformeerd te worden.

13 Zie het advies van de Kiesraad van 30 oktober 2009, te vinden op www.kiesraad.nl.

6 Verkiezingen

6.1 Algemeen

De Kiesraad heeft als zelfstandig bestuursorgaan diverse taken op grond van de Kieswet. Deze taken omvatten werkzaamheden die de Kiesraad verricht als centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en het Europees Parlement. Daarnaast vervult de Kiesraad bij alle verkiezingen die op grond van de Kieswet plaatsvinden, de functie van kennis- en informatiecentrum voor burgers, gemeenten, provincies, politieke partijen en de media. Zij weten de Kiesraad steeds beter en vaker te vinden met verzoeken om informatie. Het Informatiepunt Verkiezingen speelt hierbij ten tijde van verkiezingen een belangrijke rol (zie verder ook hoofdstuk 9).

In 2009 was er de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement en waren er zes verkiezingen vanwege gemeentelijke herindelingen.

6.2 Europese Parlementsverkiezing 4 juni 2009

De Kiesraad treedt op als centraal stembureau bij de verkiezing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement. Het gaat hierbij om een verkiezing voor het vervullen van 25 zetels.¹⁴ Bij deze verkiezing deden 353 van de 441 gemeenten mee aan het experiment Stemmen in een Willekeurig stemlokaal. Daarnaast gold voor alle kiezers voor het eerst een identificatieplicht.

Na sluiting van de termijn voor het indienen van een registratieverzoek, kende het door de Kiesraad beheerde register van aanduidingen voor de verkiezing van het Europees Parlement 22 geregistreerde aanduidingen. Op 27 april 2009 verklaarde het centraal stembureau de door 17 partijen ingeleverde kandidatenlijsten geldig. Op deze lijsten stonden in totaal 289 kandidaten, van wie 96 vrouwen en 193 mannen. In 2004 namen 15 partijen deel en waren er 276 kandidaten van wie 85 vrouwen. Er waren, net als in 2004, drie lijstencombinaties aangegaan.

Na het sluiten van de stembussen op 4 juni 2009 om 21.00 uur startte men overal in het land direct met het handmatig tellen van alle stemmen. Vervolgens stelde het centraal stembureau op 11 juni 2009 in een openbare zitting de uitslag vast. Het opkomstpercentage was met 36,9% lager dan in 2004 (39,3%). Verder hadden 24 kandidaten de voorkeursdrempel (10% van de kiesdeler, 18.216 stemmen) behaald, waarvan niettemin vier kandidaten toch geen zetel hadden behaald, omdat er niet meer respectievelijk geen zetels meer aan de lijst waren toegewezen. Voor het eerst gold dat blanco stemmen (0,2%) niet meer konden worden aangemerkt als ongeldige stemmen.

In een bijlage bij het proces-verbaal van de zitting van het centraal stembureau tot vaststelling van de uitslag¹⁵, gaf het centraal stembureau net als in 2006 bij de Tweede Kamerverkiezing en overeenkomstig de afspraak met de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven van de Tweede Kamer, een oordeel over het verloop van de verkiezing. Voor dit oordeel heeft de Kiesraad ondermeer die processen-verbaal van de stembureaus bekeken waarin bezwaren stonden dan wel waaruit bleek dat de zitting was geschorst. Zo bleek onder meer dat er veel onduidelijkheid bestaat bij stembureauleden over het invullen van het proces-verbaal N 10-1. Ook de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven besteedde hieraan aandacht in haar verslag aan de Tweede Kamer.¹⁶ Samenvattend luidde het oordeel van het centraal stembureau dat er geen aanleiding was de betrouwbaarheid van de uitslag van de verkiezing in twijfel te trekken.

14 Wat betreft de toekenning van de 26^e zetel wordt verwezen naar hoofdstuk 5 van dit jaarverslag.

15 Zie www.kiesraad.nl.

16 Handelingen II 2008 - 2009, nr. 97, p. 7650 - 7655.

6.3 Gemeentelijke herindelingsverkiezingen 18 november 2009

In het najaar van 2009 vonden zes herindelingsverkiezingen plaats. De verkiezingen werden gehouden op woensdag 18 november 2009. Maandag 24 augustus was de laatste dag waarop politieke partijen een verzoek tot registratie van een aanduiding konden indienen en dinsdag 6 oktober was de dag van kandidaatstelling (de dag waarop de kandidatenlijsten worden ingediend).

De Kiesraad heeft bij herindelingsverkiezingen de verplichting om op grond van artikel G 1, achtste lid, van de Kieswet, op de veertigste dag voor de kandidaatstelling een openbare kennisgeving te doen van de bij hem voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer geregistreerde aanduidingen en namen van gemachtigden. Dit gebeurt met het oog op de zogenoemde doorwerking van deze aanduidingen naar de betreffende gemeenteraadsverkiezingen.

6.4 Waterschapsverkiezingen 2008

De Kiesraad heeft, vanwege het eigen wettelijk regime, formeel geen taak bij waterschapsverkiezingen. Wel heeft de Kiesraad ook in 2009 op verzoek van de staatssecretaris van VenW twee adviezen uitgebracht, zie hiervoor hoofdstuk 5. De waterschapsverkiezingen van 2008 zijn in 2009 door het ministerie van VenW en door de Unie van Waterschappen uitgebreid geëvalueerd. De evaluatierapporten zijn op 1 juli 2009 aan de Tweede Kamer gezonden.¹⁷ De staatssecretaris heeft - vooralsnog - geen gebruik gemaakt van het aanbod van de Kiesraad om te helpen bij de evaluatie. Eind 2009 heeft een Algemeen Overleg plaatsgevonden in de Tweede Kamer waarin door de staatssecretaris van VenW onder meer is toegezegd vóór de zomer van 2010 met een voorstel te komen over een andere vormgeving van de waterschapsverkiezingen. In dit overleg is de mogelijkheid besproken om waterschapsverkiezingen onder de werking van de Kieswet te brengen.

6.5 Software voor verkiezingen

De staatssecretaris van BZK heeft in 2008 eisen geformuleerd voor software die wordt gebruikt voor het berekenen van de uitslag.¹⁸ Na de (openbare) Europese aanbestedingsprocedure, is met het oog op de Europese verkiezingen, eind 2008 gestart met het ontwikkelen en vervolgens testen van de software. Bij het testen van de software zijn vertegenwoordigers van politieke partijen en gemeenten bereid gevonden plaats te nemen in een gebruikerspanel. Na de test van de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) door de Kiesraad zelf, heeft vervolgens, conform een van de eisen van de staatssecretaris, een onafhankelijke instantie, te weten de Software Improvement Group te Amsterdam, de software getoetst. De conclusie luidde dat de programma's voldeden aan de eisen en dat ze bovengemiddeld scoorden op belangrijke kwaliteitseisen. De rapporten zijn aangeboden aan de staatssecretaris van BZK die ze vervolgens aan de Tweede Kamer heeft aangeboden.¹⁹

De software is voor het eerst door nagenoeg alle stembureaus en politieke partijen gebruikt bij de Europese verkiezingen. Er zijn regionale instructiebijeenkomsten gehouden voor verschillende gebruikersgroepen en er is een helpdesk ingericht waar men terecht kon met vragen of problemen. De software heeft goed gefunctioneerd. Naar aanleiding van de uitkomst van een uitgebreide enquête onder de verschillende gebruikers door TNS-NIPO, is besloten tot een aantal aanpassingen teneinde de software gebruiksvriendelijker te maken.

6.6 Vervulling van tussentijdse vacatures

De voorzitter van de Kiesraad heeft tot taak om bij het opvallen van een plaats in de Tweede Kamer, de Eerste Kamer of het Europees Parlement een kandidaat te benoemen als lid van het betreffende vertegenwoordigende orgaan.

17 Kamerstukken II 2008 - 2009, 31 986, nr. 1.

18 Kamerstukken II, 2007 - 2008, 31 200 VII, nr. 55.

19 Kamerstukken II, 2008 - 2009, 31 700 VII, nr. 86.

In 2009 zijn in de volgende vacatures opvolgers benoemd:

Vertegenwoordigende orgaan	Aantal tussentijdse vacatures	Verdeling over de lijsten
Tweede Kamer	8	Christen Democratisch Appèl (CDA) 3 VVD 2 Partij van de Arbeid (P.v.d.A.) 1 SP (Socialistische Partij) 1 Partij voor de Vrijheid 1
Eerste Kamer	4	Christen Democratisch Appèl (CDA) 3 Partij van de Arbeid (P.v.d.A.) 1
Europees Parlement	1	PVV (Partij voor de Vrijheid) 1
Vertegenwoordigende orgaan	Aantal tussentijdse tijdelijke vacatures i.v.m. ziekte of zwangerschap	Verdeling over de lijsten
Tweede Kamer	1	GROENLINKS 1

Drie vacatures in de Tweede Kamer hielden verband met de verkiezing voor het Europees Parlement in juni 2009. De heren Van de Camp, Van Baalen en Madlener, hadden namelijk ontslag genomen als Tweede Kamerlid omdat zij benoemd werden tot lid van het Europees Parlement.

Het aantal benoemingen in tussentijdse vacatures is de laatste jaren vrij stabiel zoals blijkt uit onderstaande tabel. Het relatief grote aantal van zeventien tussentijdse vacatures in de Tweede Kamer komt doordat, na de verkiezingen van 22 november 2006, kamerleden toetraden tot het kabinet.

Vertegenwoordigende orgaan	2009	2008	2007	2006
Tweede Kamer	8	8	17	8
Eerste Kamer	4	0	3	2
Europees Parlement	1	1	3	0

Bij het benoemen van opvolgers in opengevallen vacatures gaat de voorzitter van de Kiesraad, in zijn hoedanigheid als voorzitter van het centraal stembureau, na wie het hoogst op de rangschikking van kandidaten van de betreffende lijst staat die na de verkiezing is vastgesteld. Deze persoon komt voor benoeming in aanmerking. Het komt echter geregeld voor dat een kandidaat niet voor benoeming in een tussentijdse vacature in aanmerking wenst te komen. In een dergelijk geval kan de betreffende persoon een verklaring overleggen dat hij of zij niet voor benoeming in aanmerking wenst te komen en wordt hij of zij bij de benoemingsprocedure buiten beschouwing gelaten. Om de hier genoemde taak goed te kunnen vervullen, is geregeld contact geweest met de griffie van de Eerste en Tweede Kamer. Benoemingen in tussentijdse vacatures in het Europees Parlement lopen ook via de griffie van de Tweede Kamer.

7 Registratie van een aanduiding

7.1 Registratieverzoeken

De Kiesraad heeft ook dit jaar als centraal stembureau verzoeken ontvangen tot registratie van aanduidingen van politieke groeperingen. Zo zijn er verzoeken ontvangen tot opneming in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer en verzoeken tot opneming in het register van aanduidingen voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. Er zijn géén verzoeken ontvangen voor opneming of wijziging van een reeds geregistreerde aanduiding in het register voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer.

Het aantal registratieverzoeken voor de verkiezing van het Europees Parlement lag dit jaar iets hoger dan het aantal verzoeken voor de Tweede Kamerverkiezing. Voor deelname aan de eerstgenoemde verkiezing werden negen aanduidingen geregistreerd en voor deelname aan de laatstgenoemde verkiezing acht aanduidingen. Het relatief grote aantal registraties voor de Europese Parlementsverkiezingen hing - uiteraard - samen met het feit dat dit jaar verkiezingen werden gehouden voor dat orgaan. Politieke groeperingen hadden tot en met dinsdag 10 maart 2009 de mogelijkheid om een aanduiding te registreren voor deze verkiezing, waarna de kandidaatstelling plaatsvond op woensdag 22 april en de stemming op donderdag 4 juni 2009.

Over de registraties voor de verschillende verkiezingen kan het volgende worden opgemerkt:

Tweede Kamer

De Kiesraad heeft als centraal stembureau in 2009 acht registratieverzoeken geregistreerd in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer. In 2008 waren dit er zeven en in 2007 drie. Hiernaast is één aanduiding in het register gewijzigd. Verder heeft de Kiesraad in 2009 twee verzoeken tot registratie afgewezen en één verzoek buiten behandeling gelaten wegens onvolledigheid ervan.

De volgende acht aanduidingen zijn in 2009 nieuw geregistreerd in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer:

- Platform voor Integrale Politiek
- Nederlandse Moslim Partij
- Partij van Djkaan
- OokU
- Partij voor Gerechtigheid
- Partij moederCAO
- Progressieve Democratische Partij
- P.V.D.M. en alle overige aardbewoners

De aanduiding 'Trots op Nederland' is in dit register gewijzigd in 'TROTS OP NEDERLAND LIJST RITA VERDONK'.

De termijn voor registratie van aanduidingen ten behoeve van de Tweede-Kamerverkiezing van 9 juni 2010 sloot op 15 maart 2010. Op dat moment waren er 61 geregistreerde aanduidingen.

Europees Parlement

De Kiesraad heeft, in verband met de Europese Parlementsverkiezing 2009, beduidend meer verzoeken tot registratie voor deze verkiezing ontvangen dan in het jaar 2008. In het jaar 2009 werden negen aanduidingen geregistreerd, terwijl dit er in het jaar 2008 slechts één was.

De volgende negen aanduidingen zijn in 2009 opgenomen in het register voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement:

- Libertas
- Liberaal Democratische Partij
- PVV (Partij voor de Vrijheid)
- Solidara
- EUROPESE KLOKKENLUIDERS PARTIJ (EKP)
- E.S.P.
- Partij voor Europese Politiek (PEP)
- Europa Voordelig! & Duurzaam
- De Groenen

Er zijn in dit register geen aanduidingen gewijzigd.

7.2 Schraping van een geregistreerde aanduiding

Naast het registreren van aanduidingen, is in 2009 ook een aantal aanduidingen geschrapt. Schraping van een aanduiding vindt onder meer plaats wanneer een politieke groepering bij de laatstgehouden verkiezing geen kandidatenlijst heeft ingediend.²⁰

In het register van aanduidingen voor de Europese Parlementsverkiezingen zijn vijf aanduidingen geschrapt. Deze vijf schrappingen hielden alle verband met het feit dat door de betreffende politieke groeperingen geen geldige kandidatenlijst was ingeleverd voor de Europese Parlementsverkiezing in juni van dit jaar. In het register van aanduidingen voor de Eerste en Tweede Kamer zijn dit verslagjaar geen aanduidingen geschrapt.

7.3 Publicatie geregistreerde aanduidingen met het oog op gemeenteraadsverkiezingen

Hoewel de Kiesraad geen formele betrokkenheid heeft bij gemeenteraadsverkiezingen heeft hij wel, in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen die op 3 maart 2010 zijn gehouden, op 10 december 2009 een openbare kennisgeving gedaan in de Staatscourant.

De Kiesraad dient namelijk als centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer op de veertigste dag voor kandidaatstelling voor de gemeenteraadsverkiezingen de door hem geregistreerde aanduidingen van politieke groeperingen, voor zover de registratie daarvan onherroepelijk is, alsmede de namen van de gemachtigden en hun plaatsvervangers, ter openbare kennis te brengen in de Staatscourant.²¹ Deze aanduidingen hebben zogenoemde 'doorwerking', hetgeen betekent dat zij ook gebruikt kunnen worden voor gemeenteraadsverkiezingen zonder dat registratie op gemeentelijk niveau noodzakelijk is. Uit de betreffende publicatie blijkt dat in totaal zesenzeventig bij de Kiesraad geregistreerde aanduidingen doorwerking hadden naar de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010.

²⁰ Zie artikel G 1, zevende lid, van de Kieswet.

²¹ Zie artikel G 1, achtste lid, van de Kieswet.

8 Rechtszaken

De Kiesraad is in 2009 bij verschillende rechtszaken als deskundige geraadpleegd. Het ging om zaken die speelden rondom de registratie van aanduidingen met betrekking tot de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010. In alle gevallen waren het zaken die - overeenkomstig de van de Algemene wet bestuursrecht afwijkende voorschriften van de Kieswet - aanhangig waren gemaakt bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (de Afdeling) en waarbij de Kiesraad op grond van artikel 8:45 van de Algemene wet bestuursrecht door de voorzitter van de Afdeling is verzocht om een reactie te geven. De meeste zaken hebben zich afgespeeld in de periode na het sluiten van de termijn voor registratie van een aanduiding ten behoeve van de verkiezingen van de leden van de gemeenteraad op 7 december 2009. Het ging om zaken die aanhangig waren gemaakt door politieke groeperingen die hun registratieverzoek om verschillende redenen door een centraal stembureau op lokaal niveau afgewezen of niet-ontvankelijk verklaard zagen. Een aantal beroepszaken heeft niet geleid tot een (inhoudelijke) uitspraak, omdat de ingestelde beroepen werden ingetrokken of omdat geen griffierecht werd betaald. Naar aanleiding van de registratieprocedure ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 3 maart 2010, is in vergelijking met de registratieperiode van de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 beduidend meer geprocedeerd. In 2006 is naar aanleiding van de registratieprocedure twee maal beroep ingesteld, terwijl dit jaar vijf maal beroep is ingesteld naar aanleiding van de registratieprocedure. Ook in de kandidaatstellingsprocedure is een tendens waarneembaar dat meer wordt geprocedeerd. In 2006 is naar aanleiding van de kandidaatstellingsprocedure drie maal beroep ingesteld, terwijl naar aanleiding van de kandidaatstelling op 19 januari 2010 zeventien maal beroep is ingesteld. Aangezien de kandidaatstelling voor de gemeenteraadsverkiezingen zich heeft afgespeeld in 2010, zullen die zaken in het jaarverslag van 2010 worden besproken. Geconstateerd kan worden dat de beroepszaken relatief veel jurisprudentie hebben opgeleverd over de uitleg en toepassing van de Kieswet.

Zaken waarbij de Kiesraad op verzoek van de rechter als deskundige optrad

Artikel G 3 van de Kieswet

Son en Breugel

Het centraal stembureau van de gemeente Son en Breugel heeft in zijn besluit ingestemd met een verzoek tot wijziging van de aanduiding 'Gemeentelijke Samenwerking Son en Breugel (GSSB)' in de aanduiding 'Dorpsvisie Son en Breugel (Dorpsvisie)'. De politieke groepering 'Dorpsbelang Son en Breugel (Dorpsbelang)' heeft daartegen beroep ingesteld, omdat de aanduiding 'Dorpsvisie Son en Breugel (Dorpsvisie)' in hoofdzaak overeenstemt met de door haar geregistreerde aanduiding 'Dorpsbelang Son en Breugel (Dorpsbelang)' en daardoor verwarring is te duchten. Verder heeft de politieke groepering betoogd dat het verzoek tot wijziging van de aanduiding niet is gedaan door degenen die daartoe volgens de inschrijving in het Handelsregister bevoegd zijn. Ook heeft de politieke groepering betoogd dat een van de leden van het centraal stembureau, prominent lid is van de politieke groepering 'Gemeentelijke Samenwerking Son en Breugel (GSSB)', zodat sprake is van belangenverstrengeling.

De Afdeling heeft de Kiesraad niet gevolgd in zijn reactie en het beroep ongegrond verklaard.²² Ten aanzien van de beroepsgrond dat de aanduiding 'Dorpsvisie Son en Breugel (Dorpsvisie)' in hoofdzaak overeenstemt met de aanduiding is de Afdeling, anders dan de Kiesraad, van oordeel dat zowel het begrip 'dorps' als de gemeentenaam 'Son en Breugel' in beide aanduidingen in het spraakgebruik een algemeen karakter hebben en in de tenaamstelling elementen van ondergeschikte betekenis zijn. In dat verband heeft de Afdeling geoordeeld dat het begrip 'belang' wezenlijk verschilt van het begrip 'visie' en hebben de woorden 'Dorpsbelang' en 'Dorpsvisie' een substantieel ander woordbeeld, en bovendien komen deze woorden ook fonetisch niet overeen, zodat beide aanduidingen voldoende onderscheidend vermogen hebben. Ten aanzien van de beroepsgrond dat het verzoek niet is gedaan door degenen die daartoe volgens de inschrijving in het Handelsregister bevoegd zijn, heeft de Afdeling geoordeeld dat het centraal stembureau niet gehouden was de in artikel G 3, derde lid, van de

22 Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 8 juli 2009, zaak nr. 200904065/1 (www.raadvanstate.nl).

Kieswet bedoelde bescheiden te vorderen. Tot slot heeft de Afdeling geoordeeld dat het besluit van het centraal stembureau niet is genomen in strijd met artikel 2:4 van de Algemene wet bestuursrecht.

Nieuwkoop

In zijn besluit heeft het centraal stembureau van de gemeente Nieuwkoop ingestemd met het verzoek tot registratie van de aanduiding 'MijnPartij Nieuwkoop'. Daartegen is beroep ingesteld door de politieke groepering 'Midden Partij Nieuwkoop'. Deze politieke groepering heeft zich op het standpunt gesteld dat de aanduiding 'MijnPartij Nieuwkoop' in hoofdzaak overeenstemt met de door haar reeds geregistreerde aanduiding 'Midden Partij Nieuwkoop', waardoor verwarring is te duchten bij de kiezers. De Afdeling heeft de Kiesraad gevolgd in diens oordeel en het beroep ongegrond verklaard.²³ De Afdeling heeft overwogen dat zowel het begrip 'Partij' als de gemeentenaam 'Nieuwkoop' in de aanduidingen een algemeen karakter hebben en in de tenaamstelling geen zelfstandige betekenis hebben. Voorts heeft de Afdeling overwogen dat de term 'Midden' verschilt van de term 'Mijn' en hebben de woorden 'Midden Partij' en 'MijnPartij' een verschillend woordbeeld. Bovendien stemmen deze woorden ook fonetisch niet zodanig overeen, dat beide aanduidingen geen onderscheidend vermogen zouden hebben.

Zaanstad

Het verzoek tot registratie van de aanduiding 'Ouderen Partij Zaanstad' is door het centraal stembureau van de gemeente Zaanstad afgewezen. Daartoe heeft het zich op het standpunt gesteld dat bij het centraal stembureau van de provincie Noord-Holland de aanduiding 'Ouderenpartij N-H/VSP' is geregistreerd en daardoor verwarring is te duchten. De politieke groepering Ouderen Partij Zaanstad (O.P.Z.) heeft daartegen beroep ingesteld. De Afdeling heeft de Kiesraad gevolgd in diens standpunt en het beroep gegrond verklaard en het besluit van het centraal stembureau vernietigd.²⁴ De Afdeling heeft vastgesteld dat de politieke groepering Ouderen Partij Zaanstad (O.P.Z.) heeft verzocht om registratie van de aanduiding 'O.P.Z.'. Het centraal stembureau heeft, door in het bestreden besluit te weigeren om de aanduiding 'Ouderen Partij Zaanstad' te registreren, niet op grondslag van het verzoek beslist. De Afdeling heeft om die reden het besluit van het centraal stembureau vernietigd en het centraal stembureau Zaanstad opgedragen om de aanduiding 'O.P.Z.' in het register, bedoeld in artikel G 3, eerste lid, van de Kieswet te registreren.

Veghel

Het centraal stembureau van de gemeente Veghel heeft in zijn besluit ingestemd met het verzoek van de politieke groepering 'VeghelTransparant' tot registratie van de aanduiding 'Transparant, Evenwichtig, Leefbaar (TEL)'. De politieke groepering 'Gemeentebelang Veghel' heeft daartegen beroep ingesteld. De politieke groepering 'Gemeentebelang Veghel' heeft betoogd dat het centraal stembureau het verzoek van de politieke groepering 'VeghelTransparant' ten onrechte heeft ingewilligd. Daartoe heeft zij aangevoerd dat de politieke groepering 'VeghelTransparant' in het openbaar de naam 'Transparant, Evenwichtig, Leefbaar Veghel' hanteert en aldus de suggestie wordt gewekt dat een verband met de voormalige lokale partij Leefbaar Veghel dan wel met de landelijke partij Nederland Transparant bestaat en dat dit misleidend is voor de kiezers. De Afdeling heeft de Kiesraad gevolgd in diens standpunt en het beroep ongegrond verklaard.²⁵ De Afdeling heeft overwogen dat met de stelling dat de politieke groepering 'VeghelTransparant' de naam 'Transparant, Evenwichtig, Leefbaar Veghel' in het openbaar gebruikt, wordt miskend dat, gelet op artikel G 3, vierde lid, van de Kieswet, in deze procedure slechts aan de orde kan komen of de te registreren aanduiding misleidend is voor de kiezers. In dit geval ontbreekt de plaatsnaam 'Veghel' in de aanduiding 'Transparant, Evenwichtig, Leefbaar'. Voorts verschilt het woordbeeld van deze aanduiding wezenlijk van dat van de aanduiding 'Leefbaar Veghel' en de aanduiding 'Nederland Transparant'. Onder deze omstandigheden bestaat er volgens de Afdeling geen grond voor het oordeel dat deze aanduiding bij de kiezers ten onrechte de indruk wekt dat het gaat om een voortzetting van Leefbaar Veghel of om een onderdeel daarvan. Ook was het volgens de Afdeling duidelijk dat het niet gaat om een partij op lokaal niveau die ressorteert onder Nederland

23 Uitspraak van 3 december 2009, zaak nr. 200909011/1 (www.raadvanstate.nl).

24 Uitspraak van 11 januari 2010, zaak nr. 200909667/1 (www.raadvanstate.nl).

25 Uitspraak van 15 januari 2010, zaak nr. 200909965/1 (www.raadvanstate.nl).

Transparant.

Utrecht

In zijn besluit heeft het centraal stembureau Utrecht een verzoek tot registratie van de aanduiding 'Partij Vrij Nederland (PVU)' niet-ontvankelijk verklaard, omdat uit de notariële akte (waarin zijn opgenomen de statuten en het uittreksel van de Kamer van Koophandel) blijkt dat het verzoek is verricht door een politieke groepering met beperkte rechtsbevoegdheid. De Afdeling heeft de Kiesraad niet gevolgd in diens advies. De Afdeling heeft het beroep gegrond verklaard, het besluit van het centraal stembureau vernietigd en het centraal stembureau opgedragen om de aanduiding 'Partij Vrij Utrecht (PVU)' te registreren. De Afdeling heeft, anders dan de Kiesraad, overwogen dat reeds omdat de statuten van de politieke groepering in een notariële akte zijn opgenomen en een bewijs van inschrijving in het handelsregister is overgelegd er geen sprake is van strijd met artikel G 3 van de Kieswet. Dat de notaris in de aanhef van de notariële akte, voorafgaand aan de vastlegging van de statuten, heeft vermeld dat de politieke groepering 'thans nog een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid' is, leidt niet tot een ander oordeel aldus de Afdeling, omdat deze vermelding ziet op de status van de politieke groepering bij het opstellen van de notariële akte tot aan het moment van ondertekening van die akte.

Artikelen X 1 en X 5 van de Kieswet

Abcoude

De voorzitter van de raad van de gemeente Abcoude heeft een gemeenteraadslid op grond van artikel X 5 van de Kieswet gewaarschuwd dat hij niet aan een vereiste voor het lidmaatschap van de raad van de gemeente Abcoude voldoet, omdat hij is ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) van de gemeente Loenen. Het betreffende gemeenteraadslid heeft beroep ingesteld bij de Afdeling tegen het niet uitspreken van een oordeel door de raad over deze waarschuwing. De Afdeling heeft de Kiesraad niet gevolgd in diens standpunt en het beroep gegrond verklaard.²⁶ De Afdeling heeft geoordeeld dat de wetgever geen bijzondere eisen heeft gesteld aan de wijze waarop een waarschuwing aan het oordeel van de raad wordt onderworpen. Gelet hierop en nu aan het niet onderworpen zijn van een waarschuwing aan het oordeel van de raad het ver strekkende gevolg van het einde van het raadslidmaatschap is verbonden en voorts de toegang tot de rechter daarvan afhankelijk is, moet ondubbelzinnig vaststaan dat het niet de bedoeling van het betrokken lid van de raad is geweest om de waarschuwing aan het oordeel van de raad te onderwerpen. De Afdeling oordeelde dat het betrokken lid zich in dit geval niet neerlegde bij de waarschuwing van de voorzitter en dat hij deze onderwierp aan het oordeel van de raad. Nu de raad geen oordeel heeft uitgesproken over de waarschuwing heeft de voorzitter van de raad het betreffende gemeenteraadslid ten onrechte laten weten dat hij opgehouden is lid te zijn van de raad. De Afdeling heeft de raad opgedragen alsnog op kortst mogelijke termijn een oordeel uit te spreken.

De raad van de gemeente Abcoude heeft naar aanleiding van deze uitspraak van de Afdeling alsnog een oordeel uitgesproken over de door zijn voorzitter gegeven waarschuwing. Tegen dit besluit heeft het desbetreffende raadslid beroep ingesteld bij de Afdeling. Het raadslid heeft onder meer betoogd dat de voorzitter van de raad niet bevoegd was om hem de waarschuwing te geven, omdat de inschrijving in de GBA nog niet in rechte onaantastbaar was, zodat niet onherroepelijk vaststond dat hij geen ingezetene meer was van de gemeente Abcoude. Voorts heeft het gemeenteraadslid betoogd dat hij ten onrechte niet voorafgaand aan de waarschuwing door de voorzitter van de raad is gehoord, zodat in strijd is gehandeld met artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht. Ook heeft hij betoogd dat de raad van de gemeente Abcoude de artikelen 7:16 en 7:18 van de Algemene wet bestuursrecht over de behandeling van administratief beroep niet in acht heeft genomen. De Afdeling heeft het oordeel van de Kiesraad gevolgd en het beroep ongegrond verklaard.²⁷ Ten aanzien van de beroepsgrond dat de inschrijving in de GBA van de gemeente Loenen nog niet in rechte onaantastbaar was ten tijde van de waarschuwing, heeft de Afdeling overwogen dat, gelet op de tekst van de artikelen X 1, eerste lid, en X 5, tweede lid, van de Kieswet en de totstandkomingsgeschiedenis daarvan, in onderlinge samenhang bezien, met 'onherroepelijk' is komen vast te staan. In artikel X 1, eerste lid, van de Kieswet is bedoeld op de procedure van artikel X 5, waarbij het niet voldoen aan het lidmaatschapsvereiste, dan wel het vervullen van een met het lidmaatschap onvereenigbare betrekking wordt vastgesteld. Ten aanzien van

26 Uitspraak van 14 oktober 2009, zaak nr. 200907489/1 (www.raadvanstate.nl).

27 Uitspraak van 27 november 2009, zaak nr. 200908213/1 (www.raadvanstate.nl).

de beroepsgrond over het horen heeft de Afdeling overwogen dat dit gebrek kan worden geacht te zijn geheeld, nu het betreffende gemeenteraadslid tijdens een raadsvergadering genoegzaam in de gelegenheid is geweest feiten en omstandigheden over zijn werkelijke woonplaats naar voren te brengen. Voorts heeft de Afdeling geoordeeld dat de voorziening van de raad op grond van artikel X 5, derde lid, van de Kieswet een spoedige afhandeling vereist, aangezien het lidmaatschap van de raad onmiddellijk eindigt indien een lid een van de vereisten voor het lidmaatschap verliest. Daarop kunnen de artikelen 7:16 en 7:18 van de Algemene wet bestuursrecht over de behandeling van administratief beroep niet onverkort van toepassing worden geacht.

9 Communicatie

Het motto van het communicatiebeleid van de Kiesraad over de periode 2008-2010 is: op afstand waar het moet en dichtbij waar het kan. Hieruit voortvloeiende beleidslijnen zijn:

- Herkenbare profilering
- Toegankelijkheid in informatievoorziening
- Meer aandacht voor relatiebeheer

Deze lijn is in 2009 leidend gebleven voor de communicatiefunctie van de Kiesraad. Er is geïnvesteerd in het uitbreiden van betrouwbare en toegankelijke informatievoorziening (via website, Informatiepunt, brochures), aan een duidelijker profiel (via huisstijl) en aan hechtere contacten met de natuurlijke doelgroepen van de Kiesraad, zoals ambtenaren van gemeenten belast met de organisatie van verkiezingen (via bijeenkomsten).

Een trend lijkt dat men de Kiesraad steeds beter weet te vinden en ook vaker raadpleegt. De bezoekersaantallen van de website en het aantal vragen dat aan het Informatiepunt Verkiezingen wordt voorgelegd (in de aanloop naar en tijdens de gemeenteraadsverkiezingen ontving het Informatiepunt ruim 8.000 verzoeken per telefoon en e-mail) getuigen hiervan. Ook nemen de mediacontacten met de Kiesraad toe.

Website

De website speelt een belangrijke rol in de informatievoorziening van de Kiesraad, in én buiten verkiezingstijd. In 2009 is geïnvesteerd in uitbreiding en actualisering van de 'content'. De nieuwsvoorziening op de website is opgevoerd en informatie over wetgeving en internationale documenten rondom kiesrecht is toegevoegd.

De website richt zich primair op professionals die betrokken zijn bij verkiezingen (met name gemeenten en politieke partijen), maar ook burgers blijken de website te raadplegen. Mede met het oog daarop is de toegankelijkheid van de informatie een belangrijk aandachtspunt.

Bezoekersaantallen website

De website van de Kiesraad wordt steeds vaker bezocht. Dit blijkt uit de toename ten opzichte van 2008 van het aantal bezoekers van de website, dat toen maandelijks rond de 400 lag. Zie voor de cijfers over 2009 het volgende overzicht:

Maand	Aantal bezoekers
Januari	535
Februari	453
Maart	641
April	619
Mei	667
Juni	9.371
Juli	906
Augustus	574
September	688
Oktober	822
November	3.504
December	8.120

Opvallend, maar verklaarbaar, zijn de uitschieters in de maanden juni, november en december. De piek in de maand juni hangt uiteraard samen met de verkiezing voor het Europees Parlement die op 4 juni plaatsvond. De pieken in de laatste twee maanden van het jaar hangen samen met OSV. De software voor de kandidaatstelling ten behoeve van politieke partijen, was in die maanden vanaf de website te downloaden. In de 'dalmaanden' ligt het bezoekersaantal rond de 600 per maand, dat is gemiddeld zo'n 18 bezoekers per dag. De hits van medewerkers van het secretariaat zijn hierbij uiteraard buiten beschouwing gelaten.

Restyling website

In 2009 is een restyling van (met name) de homepage doorgevoerd. Deze restyling was nodig om de nieuwe huisstijl van de Kiesraad toe te passen op de website. Bovendien zijn enkele wijzigingen doorgevoerd te einde de navigatie voor bezoekers te optimaliseren. Zo zijn op de homepage extra ingangen gecreëerd, in de vorm van opvallende stembUTTONS, die bezoekers direct leiden naar op dat moment relevante content.

In november is ook de Engelstalige afdeling van de website vernieuwd, zowel qua opzet als qua content. Directe aanleiding hiervoor was het internationale EMB-congres dat eind november plaatsvond. Bovendien hoopt de Kiesraad via dit deel van de website beter en meer internationale bezoekers te kunnen bedienen.

Informatiepunt

Met het oog op de verkiezing voor het Europees Parlement is medio februari het Informatiepunt Verkiezingen van start gegaan. De belangrijkste taken van het Informatiepunt waren: het verstrekken van informatie over kieswetgeving en de organisatie van de verkiezing van het Europees Parlement. In de drukste periode was het Informatiepunt bemand door drie externe medewerkers. Eind juni is het Informatiepunt weer opgeheven, waarna het in oktober 2009 weer van start is gegaan met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010.

Vragen Informatiepunt

Over de periode dat het Informatiepunt tot eind juni actief was, werden in totaal 2328 vragen ontvangen, per mail (41%) dan wel telefoon (59%). De piek lag, niet toevallig in de week van de dag van stemming, in week 23, met in totaal 550 vragen.

Vergeleken met de vorige landelijke verkiezing in 2006 (met in totaal 1927 vragen) is het aantal vragen dat bij het Informatiepunt binnenkwam fors toegenomen. Helaas is er geen vergelijking met de verkiezing voor het Europees Parlement mogelijk, aangezien er destijds nog geen Informatiepunt was ingesteld.

Er bereikten het Informatiepunt ongeveer even veel vragen van de kant van burgers (42%) als van gemeenten (41%). Veel vragen gingen over stemmen vanuit het buitenland (11%) en over OSV (10%). Van de kant van de media kwamen bij het Informatiepunt 102 vragen binnen (4 % van totaal).

Huisstijl

In april 2009 ging de Kiesraad over op een andere huisstijl. Deze is doorgevoerd in de diverse communicatie-uitingen van de Kiesraad, zoals publicaties, website, enveloppen en banieren.

Publicaties

Eind 2009 bracht de Kiesraad een tweetal brochures uit, een over kiesrecht en verkiezingen en een over de Kiesraad als zodanig. De brochures zijn ook in het Engels uitgebracht. De brochures geven in kort bestek een beeld van het werkveld, taken en organisatie van de Kiesraad. Ze zijn bestemd voor professionals op het gebied van verkiezingen én burgers die net iets meer willen weten over kiesrecht, verkiezingen en de inzet van de Kiesraad.

Voor het overige is na de Europese Parlementsverkiezing een bundel met kerngegevens over de verkiezing uitgebracht alsook een editie van het proces-verbaal betreffende dezelfde verkiezing.

10 Internationale ontwikkelingen

Ook in het verslagjaar 2009 is de Kiesraad niet alleen op nationaal niveau, maar ook op internationaal terrein actief geweest op het vlak van kiesrechtangelegenheden en verkiezingen. Voor de Kiesraad is het belangrijk om goed op de hoogte te blijven van de internationale ontwikkelingen en daaraan ook zelf een actieve bijdrage te leveren. De Kiesraad maakt om die reden deel uit van Europese en internationale netwerken van verkiezingsautoriteiten en deskundigen. De Kiesraad streeft ernaar deel te nemen aan vergaderingen van internationale organisaties. Ook levert de Kiesraad een bijdrage aan de ontwikkelingen rond verkiezingen in andere landen. Dit laatste doel wordt bijvoorbeeld gerealiseerd door het ontvangen van internationale delegaties in Nederland en het verstrekken van informatie over het Nederlandse kiesstelsel.

Op 14 en 15 januari 2009 hebben de secretaris-directeur en een medewerkster van het secretariaat van de Kiesraad een bezoek gebracht aan de Electoral Commission (EC) in Londen. Het doel van dit bezoek was om informatie in te winnen ten behoeve van de werkzaamheden die de Kiesraad en zijn secretariaat na de mogelijke inwerkingtreding van de Wet Financiering Politieke Partijen (WFPP) als toezichthouder zal gaan verrichten. Daarnaast bood dit bezoek aanknopingspunten voor de vraag op welke wijze onderzoek en controle op de financiering van politieke partijen kan gaan plaatsvinden, en welke expertise is vereist om goed toezicht te kunnen houden, en te kunnen handhaven.

In Wenen vond op 18 en 19 mei 2009 een internationale workshop plaats met als onderwerp: "e-voting from abroad", georganiseerd door het Oostenrijkse ministerie voor Europese en Internationale Zaken. Op verzoek van de organisatie heeft de Kiesraad daar, vanuit de specifieke ervaringen die in Nederland op dit gebied zijn opgedaan, een presentatie verzorgd, voor een gezelschap van onder anderen vertegenwoordigers van ministeries, Kiesraden, internationale organisaties zoals "The Organization for Security and Co-operation in Europe" (OSCE) en "The Office for Democratic Institutions and Human Rights" (ODIHR) en (andere) deskundigen.

In het najaar van 2009 werd in Kiev een internationale conferentie gehouden met als thema "Kiesstelsels: versterking van de democratie in de 21^e eeuw". Van de zijde van de Kiesraad waren een lid van de Raad, en een medewerkster van het secretariaat aanwezig. De conferentie, die werd geopend door de president van Ukraine, werd georganiseerd door de Raad van Europa. Naast plenaire debatten vonden er diverse themaworkshops plaats. Zo waren er workshops over het bevorderen van de legitimiteit van verkiezingen - door wetgeving, instituties en processen - en over de rol van de media in het waarborgen van eerlijke verkiezingen. De deelnemers aan de conferentie (wetenschappers, leden van kiesraden, beleidsmakers e.d.) kwamen uit diverse landen, waarbij vooral de landen uit Oost-Europa ruim waren vertegenwoordigd.

Een hoogtepunt dit jaar was ongetwijfeld het 6^e EMB ("Electoral Management Bodies") congres. Dit (besloten) congres werd gehouden op 30 november en 1 december in het Kurhaus in Den Haag en werd dit jaar georganiseerd door de "Venice Commission" van de Raad van Europa, tesamen met de Kiesraad en het ministerie van BZK. In de voorbereiding op dit congres is frequent overlegd gevoerd met onder meer de "Venice Commission". Het thema was dit jaar "Het versterken van deelname aan de verkiezingen". Onder de sprekers waren van Nederlandse zijde onder anderen de staatssecretaris van BZK en de voorzitter van de Kiesraad. Het hoofdthema werd behandeld aan de hand van drie subthema's:

- Het stimuleren van kiezers om deel te nemen aan verkiezingen
- Informatiecampagnes bij specifieke verkiezingen
- Criteria voor ontzetting uit het kiesrecht

Bovengenoemde thema's werden uitgewerkt in plenaire sessies, maar ook in workshops waar de deelnemers hun ervaringen konden uitwisselen. Onder de ruim zeventig deelnemers uit tientallen landen waren veel experts, wetenschappers en vertegenwoordigers van kiesraden.

In december 2009 hebben de voorzitter van de Kiesraad en de plaatsvervangend secretaris-directeur nog een bijeenkomst bijgewoond die werd georganiseerd door het "Centre for Parliamentary Studies". Deze bijeenkomst in Londen bood de mogelijkheid om ervaringen en initiatieven uit te wisselen rondom het thema integriteit en vertrouwen van de burger in het democratisch proces.

Binnen het internationale netwerk van verkiezingsautoriteiten en deskundigen heeft de Kiesraad in november 2009 een vraag beantwoord van de kiesraad in Nieuw Zeeland over de wijze waarop in Nederland verkiezingen worden georganiseerd.

Ook het "Bangladesh Election Committee" heeft contact gezocht met de Kiesraad en heeft aangegeven interesse te hebben in het Nederlandse verkiezingsproces, het functioneren van de Kiesraad, de Nederlandse kieswetgeving en hoe een kiesregister wordt opgesteld.

11 Financiën

In 2009 bedroeg het budget van de Kiesraad □ 3.100.000,-.

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de werkbegroting van de Kiesraad en de in 2009 gerealiseerde uitgaven.

Begroting en realisatie Kiesraad 2009

	Werkbegroting	Gerealiseerde uitgaven
Personeel (salariskosten, vast en tijdelijk personeel)	□ 1.131.000,-	□ 970.485,-
Materieel	□ 1.969.000,-	□ 1.779.501,-
Totaal	□ 3.100.000,-	□ 2.749.986,-

Het budget van de Kiesraad liet in 2009 een onderuitputting zien. Deze onderuitputting is ontstaan doordat minder personele kosten zijn gemaakt voor inhuur van vaste en tijdelijke medewerkers dan was geraamd. Door het niet kunnen realiseren van een aantal voorgenomen investeringen, waaronder de uitgifte van een verkiezingsatlas, is het materieelbudget niet volledig uitgeput.

In het overzicht zijn niet de inkomsten van de Kiesraad in de vorm van waarborgsommen opgenomen. Deze waarborgsommen voor de registratie van een aanduiding en voor de kandidaatstelling van politieke partijen worden op een aparte rekening geboekt, aangezien zij vervallen aan de Staat als zij niet worden teruggestort aan degenen die de waarborgsommen hebben betaald.

De voorzitter van de Kiesraad ontvangt een vergoeding ter hoogte van een bezoldiging voor 0,3 fte in schaal 18 BBRA. De leden van de Kiesraad ontvangen een vacatievergoeding van □ 235,- per vergadering.

Bij het secretariaat van de Kiesraad zijn geen personen werkzaam waarop de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens van toepassing is.

De Kiesraad rapporteert financiële bijzonderheden via de verantwoordingscyclus van de begroting van het ministerie van BZK (Hoofdstuk VII van de Rijksbegroting). De gelden voor de Kiesraad zijn in 2009 opgenomen in artikel 1.3 van deze begroting.

